

პანდემიის პირობებში უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტი ფუნქციონირების უზრუნველყოფის პერსპექტივა

ანოტაცია

კორონავირუსის ეპიდემიამ, ადამიანის ჯანმრთელობის ხელყოფასა და ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის დამძიმებასთან ერთად, უარყოფითი ზეგავლენა იქონია საზოგადოების განვითარების უმნიშვნელოვანეს მიმართულებაზე - განათლების სისტემაზე. საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტობისა და ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობები.

მსოფლიოს სხვადასხვა უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, მათ შორის სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ჩატარებული კვლევებით გამოიკვეთა, რომ გლობალურმა პანდემიამ რადიკალურად შეცვალა სტუდენტების ქცევა და განწყობა, ამასთან, ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობები მკვეთრად შეიზღუდა. შეჯერებული მოსაზრებებით დასტურდება, რომ კორონავირუსის მძვინვარების შედეგად შექმნილი ფაქტობრივი ვითარების გათვალისწინებით, სწავლა/სწავლების დისტანციური ფორმატის გამოყენების გარდაუვალობის მიუხედავად, უწყვეტი განათლების მიღების ტრადიციულ საუნივერსიტეტო-სააუდიტორიო პრაქტიკას ალტერნატივა არა აქვს.

წარმოდგენილ ნაშრომში ასახულია უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტი ფუნქციონირებისთვის სწავლების დისტანციური ფორმატით განხორციელების შესაძლებლობების ანალიზი, მიღებული შედეგების შეფასება, მათი სრულყოფის პერსპექტივის გააზრება.

საკვანძო სიტყვები: გლობალური პანდემია; სწავლა/სწავლების დისტანციური ფორმატი; ონლაინ-განათლება.

დავით ჯალაღონია

სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

იური პაპასკუა

სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

THE PROSPECT OF ENSURING THE CONTINUED FUNCTIONING OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM DURING THE PANDEMIC

David Jalaghonia, Iuri Papaskua
Professors of Sokhumi State University

ANNOTATION

The coronavirus (Covid-19), along with the deterioration of human health, has spread equally to the economy as well as other vital areas, negatively affecting the education system of countries, its continuity and obtainment of quality education.

Studies conducted at various higher education institutions around the world, including Sokhumi State University, have revealed that the global pandemic has radically changed the mood of students and severely limited opportunities for continuous quality education. Consensus suggests that despite the inevitability of using the distance learning / teaching format in the current situation created by the rage of the coronavirus, there is no alternative to the traditional university-auditory practice of education.

The presented paper reflects the analysis of the possibilities of implementing distance teaching format for the continuous functioning of the higher education system, evaluating the results obtained and understanding the prospects of improvement.

Keywords: Global pandemic; Distance learning / teaching format; Online education.

შესავალი

კორონავირუსის ახალი შტამის - Covid-19-ის გავრცელებით გამოწვეულმა გლობალურმა პანდემიამ ადამიანების ქცევა და განწყობა მკვეთრად შეცვალა. „უხილავი მტრის“ საცეცები სახელმწიფო ინსტიტუტებს, საზოგადოების სოციალურ ჯგუფებს, მათ შორის, ინდივიდების პიროვნულ თვისებებსაც გადასწვდა. ადამიანის ძირითადი და კეთილდღეობის განმსაზღვრელი სასიცოცხლო უფლებების დაცვას საფრთხეები დაემუქრა. Covid-19-ის დამანგრეველი მასშტაბები და გავრცელების არეალი უფრო მეტი გამოდგა, ვიდრე ეს მისი გამოვლენისას პირველშემფასებლებს შეეძლოთ ევარაუდათ - ჯანმრთელობის გაუარესებასთან ერთად, გამოიკვეთა ღრმა გლობალური სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი, რაც, პანდემიის გაგრძელებასთან ერთად, კიდევ უფრო მძიმდება; უმუშევართა რიცხვი დღითი დღე მატულობს; მსოფლიოში ფულადი გზავნილები მცირდება; მილიონობით ადამიანს იძულებით უწევს მათ ძირითად მოთხოვნილებებზე უარის თქმა; სხვადასხვა (სოციალური, ეკონომიკური, სამართლებრივი, ტერიტორიული) სახის კონფლიქტური სიტუაციების გამწვავებას ხელსაყრელი ნიადაგი ექმნება.

ადამიანთა ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით მობილობის შეზღუდვამ, სოციალური დისტანცირების აუცილებლობამ, ეკონომიკის არასტაბილურობამ და რეცესიამ, სიცოცხლის შენარჩუნებასთან დაკავშირებით გამოწვეულმა ფსიქოლოგიურმა წნეხმა, რა თქმა უნდა, უარყოფითი გავლენა იქონია ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემაზეც, მის უწყვეტობასა და სტაბილურობაზე, საბოლოო ჯამში კი - ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობაზე.

შექმნილი რთული ეპიდემიოლოგიური ვითარების გამო, საგანმანათლებლო სისტემა უმთავრესად სწავლა/სწავლების ონლაინ (დისტანციურ) ფორმატზე გადაეწო. თავიდანვე ცხადი გახდა, რომ ცოდნის მიღების ასეთი ფორმატი ხარისხიანი განათლების მიღების საუკეთესო საშუალება, მითუმეტეს მისი სრულყოფილი ფორმა, ვერ იქნებოდა. ამასთან ერთად, გამოიკვეთა, რომ ეს მხოლოდ საგანგებო, მიზნობრივი ჯგუფებისთვის განსაზღვრული ინფორმაციის მიწოდების სახელდახელო, ალტერნატიული ვარიანტი იქნებოდა. ვფიქრობთ, რომ Covid-19-ის ეპიდემიის პირობებში დისტანციური სწავლება ვითარების შესაბამისი, აუცილებელი დროებითი ინსტრუმენტია, რომლის ორგანიზება და მოქმედების ხარისხი დამოკიდებულია ტექნიკური, ტექნოლოგიური (აპარატურის კლასი, მესხიერება, სიჩქარე, ინტერნეტზე

წვდომა) შესაძლებლობების ჰარმონიულ თანხვედრაზე, ლექტორისა და სტუდენტის უნარებსა და განწყობით მზაობაზე, რაც საქართველოში, სამწუხაროდ, სასურველისგან ჯერ კიდევ შორსაა, - ვინც ამ პროცესში ჩართულია, კარგად იცის, რომ სხვადასხვა მიზეზთა გამო, ლექტორისა და სტუდენტის დისტანციური საკომუნიკაციო საშუალებები (ლექტოპი, პლანშეტი, მობილური ტელეფონის აპარატი, ყურსასმენი) ერთნაირად მაღალი ხარისხის, სიძლიერის, შესაძლებლობების ვერ იქნება; ტექნიკასთან ურთიერთობა ყველამ თანაბრად კარგად არ იცის; ინტერნეტის საკომუნიკაციო პლატფორმის უწყვეტობისა და სამუშაო გარემოს (იზოლირების, ხმაურისგან დაცვის, მინიმალური კომფორტის) პირობები სრულყოფილად ყველას არ გააჩნია; ქალაქსა და სოფელს შორის ჯერ კიდევ არსებობს უთანასწორობა და ოჯახების განსხვავებული სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსი; მსმენელის გამორთული მიკროფონი და ეკრანი ლექტორს აუდიტორიასთან თავისუფალ კომუნიკაციას და მათზე კონტროლის საშუალებას უზღუდავს; მონიტორზე სტუდენტის გვარისა და სახელის დაფიქსირება ყოველთვის დასწრებას არ ნიშნავს; სწავლების მიმართ მოტივაცია და მზაობითი განწყობა განსხვავებულია; ყოველდღიური ურთიერთობისთვის იდეალურ საკომუნიკაციო პარამეტრებს ვერავის შეუკვეთავ; პანდემიის პირობებში დისტანციური სწავლების ტექნიკური და ტექნოლოგიური შესაძლებლობების მასობრივი უზრუნველყოფისთვის სახელმწიფოსა და საგანმანათლებლო დაწესებულებების რესურსები შეზღუდულია. ჩამოთვლილი, ასევე სხვა ანგარიშგასაწევი გარემოებები დისტანციური განათლების არაეფექტურობასა და ხარვეზებზე მიუთითებს. თუმცა მისი არგამოყენება განათლების სისტემის ჩამოშლის და, მასადაამე, განვითარების ხანგრძლივად დაამუხრუჭების კატალიზატორად გადაიქცეოდა. კაცობრიობამ უნდა შეძლოს გადარჩენა კრიზისულ ვითარებაში, ისწავლოს თანაცხოვრება მოულოდნელობებთან. განათლების სისტემაში სწავლა/სწავლების პროცესის ციფრული ტრანსფორმაცია განვითარების თანმდევი აუცილებლობაა. პანდემიების გარეშეც საჭიროა საიმედო კომუნიკაციები, მაღალი ხარისხის ციფრული ტექნოლოგიებით საგანმანათლებლო დაწესებულებების სასწავლო აუდიტორიების აღჭურვა. შესაბამისად, ხელისუფლებამ მაქსიმალურად უნდა იზრუნოს საგანმანათლებლო უთანასწორობების აღმოფხვრასა და ტექნიკური ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე.

გამოცდილებით ჩამოყალიბებული აზრია, რომ სწავლა/სწავლება აუცილებლად უნდა ხორციელდებოდეს აუდიტორიაში, სასწავლო პროცესისთვის სპეციალიზებულ ერთ სივრცესში, სადაც სტუდენტს და პროფესორს შეუძლიათ ერთმანეთთან ვერბალური ურთიერთობა, სალექციო, სემინარული, პრაქტიკული მასალის საფუძვლიანი განხილვა, წერილობითი ფორმით ან სხვა სახის თვალსაჩინო დემონსტრირება, კითხვა-პასუხის ინდივიდუალური კორექტირება და მყისიერი გადაწყვეტილებების მიღება, რაც ჩვენთან არსებულ ტექნიკურ თუ ტექნოლოგიურ მოცემულობაში რეალურად ძნელი მისაღწევია. აღნიშნულიდან გამომდინარე, წარმოდგენილ კვლევაში ასახულია უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტი ფუნქციონირებისთვის სწავლების დისტანციური ფორმატით განხორციელების შესაძლებლობების ანალიზი, მიღებული შედეგების შეფასება და სრულყოფის პერსპექტივის გააზრება.

პრობლემის განსჯა

კაცობრიობის განვითარება ხარისხიან განათლებას ეფუძნება. მაღალი ინტელექტუალური რესურსების გარეშე ცივილიზაციის გადარჩენა, სამყაროს აღქმა, „სიბრძნის საგანძურების“ გახსნა, მეცნიერული აღმოჩენა, ფასეულობების შექმნა, წინსვლა შეუძლებელია. განათლება, როგორც აღმზრდელობითი და სწავლების ერთიანი, უწყვეტი მიზანმიმართული საქმიანობა, ცოდნის, უნარების, გამოცდილების, კომპეტენციების, ღირებულებებითი ფასეულობების ერთობლიობაა და საზოგადოების სტაბილური, მდგრადი განვითარების საფუძველია. მის უწყვეტად, სრულყოფილად ფუნქციონირებას Covid-19-ის ეპიდემიამ მრავალმხრივი საფრთხე შეუქმნა; მოსალოდნელ კატასტროფულ შედეგებს შორის, ძირითადი ადამიანთა ჯამრთელობის მოსპობა, სოციალური პოლარიზება, ეკონომიკის რეცესია და მისი მოშლაა. აღნიშნული ყველა მიმართულება განათლებასთან განუყრელად დაკავშირებულია - ადამიანის გარეშე სამყარო ვერ აღიქმება, ეკონომიკა ამ სამყაროში

სასიცოცხლოდ აუცილებელ გარემოს აყალიბებს, ადამიანთა ფსიქოლოგიური განწყობა კი ხარისხიანი ცოდნის მიღების წინაპირობაა.

საქართველო, როგორც ცივილიზებული სამყაროს ნაწილი, გამონაკლისი ვერ იქნებოდა - ვირუსის გავრცელებამ უკვე ათასობით ადამიანის სიცოცხლე შეინირა [1]; ისედაც სუსტად განვითარებული ეკონომიკა ფაქტობრივად დაუძლურდა; ცალკეული დარგის (ტურიზმი, მასთან დაკავშირებული ინდუსტრია, არასასურსათო ვაჭრობა) განვითარება შეფერხდა და პოსტპანდემიურ პერიოდში მის აღდგენას უზარმაზარი დამატებითი რესურსები დასჭირდება.

მდგომარეობის სტაბილიზაციის მიზნით ჯერ კიდევ პანდემიის საწყისი ეტაპიდან ქვეყნის ხელისუფლება აქტიურ ანტიკრიზისულ ღონისძიებებს ახორციელებს. ამასთან, ძალისხმევა, უპირველეს ყოვლისა, მიმართულია ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვის, სიცოცხლის გადარჩენის, ეკონომიკის გაჯანსაღების, ნორმალური ფსიქოლოგიური კლიმატის შექმნის უზრუნველსაყოფად. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საგანმანათლებლო სისტემის უწყვეტ და ეფექტიან ფუნქციონირებას. თუმცა ამ მიმართულებებით რეალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ოპტიმისტური დასკვნების გაკეთება ჯერ კიდევ რთულია. პროცესის ნორმალიზების მიზნით, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია არსებული და მოსალოდნელი რისკ-ფაქტორების იდენტიფიცირება და მათი აღმოფხვრის ღონისძიებების შემუშავება.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD - Organization for Economic Cooperation and Development) შუალედური ეკონომიკური პროგნოზით 2020 წელს გლობალური ეკონომიკური ზრდა, დაგეგმილი 2.9%-ნაცვლად, შესაძლოა შემცირდეს 1.5% -ით [2]; მსოფლიო ბანკის ანგარიშის მიხედვით, ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის ეკონომიკური ზრდა რეცესიაში გადაიზრდება და 2020 წელს მისი ზრდის მაჩვენებელი მოექცევა - 4.4 და -2.8 პროცენტს

შორის, საქართველოს ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი კი, 0.1%-ს გაუტოლდება [3]. მსგავსი პროგნოზი აქვს აზიის განვითარების ბანკსაც (ADB-Asian Development Bank), რომლის მიხედვითაც 2020 წელს, საქართველოს ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი 0%-თან ახლოს იქნება, ხოლო 2021 წლისთვის 4.5%-ს მიაღწევს [4]. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის უფრო მკაცრი (სსფ) (IMF-International Monetary Fund) შეფასებით საქართველოს ეკონომიკა 4%-ით შემცირდება [5];

ქვეყნის ეკონომიკის ზრდა დასაქმების ზრდის განმაპირებელი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. გაეროს განვითარების პროგრამის - UNDP (United Nations Development Programme) მიერ გამოქვეყნებული მონაცემებით, მსოფლიოში სამუშაო ადგილების მოსალოდნელი დანაკარგი 400 მილიონს მიაღწევს [6], რაც მთლიანობაში უარყოფითად აისახება ქვეყნებს შორის სავალუტო ფულადი გზავნილების მოცულობაზე. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, მიმდინარე წლის განმავლობაში, ფულადი გზავნილები შემცირდება 110 მილიარდი დოლარით [6]. ცხადია, ფულადი ნაკადების შემცირება საქართველოსაც შეეხება;

საქართველოში მშპ-მა მოსახლეობის ერთ სულზე გადაანგარიშებით 2019 წელს შეადგინა 4696.2 აშშ დოლარი. 2020 წლის განმავლობაში ეს მაჩვენებელი პერიოდულად იცვლებოდა. ამასთან, პირველი კვარტლის 1016.3 აშშ დოლართან შედარებით მეორე კვარტალში შემცირდა 952.9 აშშ დოლარამდე, მესამე კვარტალში, პირიქით, გაიზარდა და შეადგინა 1156.2 აშშ დოლარი [7]. წლის დასაწყისთან შედარებით საქართველოში დაქირავებული მუშახელის თითქმის 30 პროცენტი სამუშაოს დაკარგვის მაღალი რისკის წინაშე დგას, რაც ძირითადად გამოწვეულია ეკონომიკური საქმიანობის მოსალოდნელი ვარდნით ვაჭრობის, მშენებლობის, წარმოების, განთავსებისა და საკვების მიწოდების სექტორებში. მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად, უმუშევრობის ზრდა ნაკლებად შეეხო განათლების სფეროს (მხოლოდ 3%), რაც განათლების სფეროს სპეციფიკითაა განპირობებული. ამასთან, აღნიშნული სექტორში უსაფრთხოებისა და ფსიქოლოგიური განწყობის გარკვეულ სტაბილურობას სწავლების დისტანციურ რეჟიმზე გადასვლამაც შეუწყო ხელი.

განათლების მნიშვნელობიდან გამომდინარე, საზოგადოების მდგრადი და სტაბილური განვითარების პროცესში სახელმწიფოს როლი გადამწყვეტია. ეს კარგად გამოჩნდა პანდემიის პირობებში, როდესაც ვირუსის გავრცელების პრევენციისა და პროცესების ეფექტიანი მართვისთვის აუცილებელი გახდა სამართლებრივი, ეკონომიკური თუ ინტელექტუალური რესურსების ამოქმედების თანხვედრა. სახელმწიფოებრივი ვალდებულებაა, რომ ხელისუფლებამ, როგორც ძალაუფლების უმაღლესმა ინსტიტუტმა, უზრუნველყოს საგანმანათლებლო სისტემის ინოვაციური, თანამედროვე ტექნოლოგიურ შესაძლებლობებზე გათვლილი მატერიალურ-ტექნიკური რესურსებით აღჭურვა და მისი ხანგრძლივადიანი, სტაბილურად ეფექტიანი ფუნქციონირება რათა საგანგებო, პანდემიურ და ფო-

რს-მაჟორულ ვითარებაში საფრთხეები არ შეექმნას ქვეყნის უსაფრთხოებას. ამისთვის მიზანსწრაფულობა და ძალისხმევა არა იმპულსურ, არამედ დროში გაწერილ პროგრამებს უნდა დაეფუძნოს და თანმიმდევრულად ხორციელდებოდეს.

წარმატებული ქვეყნების გამოცდილებაც სწორედ იმას მოწმობს, რომ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები სახელმწიფო პოლიტიკისა და სახელისუფლებო აღსრულების პირობებში უზრუნველყოფენ უწყვეტობის შენარჩუნებას. ამ ქვეყნებმა პანდემიამდეც დაიწყეს ონლაინ-კურსების შემოღება, სწავლების ასეთი ფორმებისთვის სპეციალური პლატფორმების შემუშავება და დანერგვა. ასე, რომ ცალკეულ ქვეყნებს ფაქტობრივად უკვე ჰქონდათ შექმნილი ონლაინ დისტანციური სწავლებისთვის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა და პანდემიის პერიოდში განსაკუთრებული ძალისხმევა არ დასჭირდათ - პრობლემებს თავი შედარებით მარტივად გაართვეს.

ამ მხრივ, სხვათა შორის, საინტერესოა ინდოეთის მთავრობის გამოცდილება. განათლების სამინისტროს და განათლების კვლევებისა და სწავლების ნაციონალური საბჭოს ერთობლივი ძალისხმევით ინდოეთში ჯერ კიდევ 2015 წელს დაიწყო **e-Pathshala პლატფორმის** საგანმანათლებლო რესურსების შესახებ აუცილებელი ინფორმაციით მასწავლებლების, აკადემიური პესონალის, მეცნიერ-მკვლევარების, სტუდენტების, მშობლებისა და ყველა სხვა დაინტერესებული პირების უზრუნველყოფა. ინდოეთის განათლების სამინისტროს ინიციატივით, მისმა სტრუქტურულმა ერთეულმა - გრანტების საუნივერსიტეტო კომისიამ პლატფორმა **e-PG Pathshala**-ის ბაზაზე შეიმუშავა სასწავლო პროგრამების 70 საგნის მაღალი ხარისხის ინტერაქტიული ელექტრონული კონტენტი (საიტზე განთავსებული ინფორმაცია ტექსტის, ფოტოების, ვიდეო-რგოლების, ცხრილების, ლინკების სახით), რამაც შემდგომ უდიდესი როლი შეასრულა ქვეყანაში ონლაინ საგანმანათლებლო ქსელის დამკვიდრების, ნიჭიერი, მიზანსწრაფული ახალგაზრდობისთვის ცოდნის მიღების უზრუნველსაყოფად. მოგვიანებით, ტრადიციული ვიდეო ლექციების კურსის მიწოდებასთან ერთად, დაინტერესებულ პირთა ფართო წრისთვის შესაძლებელი გახდა საკითხების (ტესტების, სიტუაციური შემთხვევების, ამოცანების, კვლევების) ინტერაქტიური განხილვა და მასალების ურთიერთგაცვლა. პროექტში ჩაერთვნენ სატელევიზიო არხებიც, რამაც ხელი შეუწყო ონლაინ საკომუნიკაციო ფორმატის შემდგომ განვითარებას, მომხმარებლებელთა თანასწორობას, მასალის მიწოდების ოპერატიულობას, საბოლოო ჯამში კი, - ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობის გაფართოებას.

კორონავირუსის გავრცელებამდე საქართველოს, სხვა ბევრი ქვეყნის მსგავსად, სწავლების ალტერნატიული ფორმის დამკვიდრებისთვის ბაზის მოსამზადებლად მიზანმიმართული მასშტაბური ღონისძიებები არ განუხორციელებია, არც რესურსები დაუხარჯავს და, შესაბამისად, პანდემიას, ფაქტობრივად, მოუშაადებელი დახვდა.

სწავლა/სწავლების ახალ დისტანციურ ონლაინ ფორმატზე იძულებითმა გადასვლამ ყველა უმაღლესი

საგანმანათლებლო დაწესებულება რთული გამოწვევის წინაშე დააყენა. სირთულე შეეხო ყველა აქტორს - სტუდენტს, აკადემიურ და ადმინისტრაციულ პერსონალს.

ჯანმრთელობის დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციის რეკომენდაციით, მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის მსგავსად, საქართველოს მთავრობებამ უპრეცედენტო გადაწყვეტილება მიიღო და ქვეყნის მასშტაბით საგანმანათლებლო დაწესებულებებში 2020 წლის 4 მარტიდან 21 მარტის ჩათვლით არდადეგები გამოცხადა; შემდგომ, გართულებების თავიდან აცილების და რისკების დაზღვევის მიზნით, სწავლის პროცესი 1 აპრილამდე გაახანგრძლივა. იმავდროულად, აქტიურად მიმდინარეობდა მზადება სწავლა/სწავლების დისტანციურ ფორმატზე გადასასვლელად.

განვითარებული მოვლენების კვალდაკვალ სწავლა/სწავლების ელექტრონულ ფორმატზე გადასასვლელად მზადება ინტენსიურადად სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტამაც (სსუ) დაიწყო. საერთაშორისო და შინა საუნივერსიტეტო გამოცდილების გათვალისწინებით, განისაზღვრა სწავლა/სწავლების საბაზო შესაფერისი მეთოდები; დისტანციური სწავლების ძირითად პლატფორმად Zoom-ი შეირჩა; შეფასების სისტემა მთლიანად სწავლების დისტანციურ ფორმატზე გადაეწყო. ამასთან, უნივერსიტეტის აკადემიურ პერსონალს მიეცა სრული აკადემიური თავისუფლება და სწავლა/სწავლების სინქრონული, ასინქრონული ან შერეული მეთოდის¹ გამოყენების შესაძლებლობა. ზეპირ და სემინარულ გამოკითხვასთან ერთად, უპირატესობა მიენიჭა სწავ-

ვლების პროცესში პრაქტიკული ამოცანების, სიტუაციური შემთხვევების, ტესტური და თემატური კითხვების ჩართვას, დისკუსიას, დებატებს, პრეზენტაციას და ა.შ.

საზოგადოებრივი საქმიანობის ნებისმიერ პროცესში მნიშვნელოვანია სტაბილურობის განცდა. გამოწვევის არც საგანმანათლებლო სისტემაა. ცოდნის მიღებას, ინდივიდების ქცევასთან და განწყობასთან ერთად, განათლების სისტემის სტაბილურობა განაპირობებს. „საგანმანათლებლო სისტემაში აუცილებელია სტაბილურობის ჩაშენება“ [8], რაც საგანმანათლებლო სფეროში ინოვაციების ზრდას, სახელმწიფო და კერძო სექტორის ურთიერთანამშრომლობის გაღრმავებას, ციფრული ტექნოლოგიების შემდგომ განვითარებას მოითხოვს. აქედან გამომდინარე, სწავლების დისტანციურ ფორმატზე გადასვლისთვის სასწავლო პროგრამების მოდიფიცირება, სტუდენტების, აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის გადამზადებაც გახდა საჭირო. ამ მიზნით სსუ-ში შემუშავდა გზამკვლევები, მომზადდა ვიდეოინსტრუქციები, გაიმართა ტრენინგები.

ქვეყანაში ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობის დამძიმებამ, სწავლების ონლაინ რეჟიმზე გადასული სტუდენტთა გარკვეული ნაწილი ელექტრონულ სწავლებას მოწყვიტა. სსუ ფაკულტეტების ადმინისტრაციამ შეძლო ასეთი სტუდენტების იდენტიფიცირება და უნივერსიტეტის ბიუჯეტის ხარჯზე ინტერნეტითა და შესაბამისი კომპიუტერული ტექნოლოგიებით მათი უზრუნველყოფა, ხოლო იმ სტუდენტებს, რომლებიც დისტანციურ სასწავლო პროცესში ჩართვას ვერ ახერხებდნენ, ინდივიდუალური გრაფიკები დაუწესდათ.

საუნივერსიტეტო პროცესის განუყოფელი ნაწილია პროგრამების აკრედიტაცია. განათლების სამინისტრომ მათი მოქმედების უწვეტობის შენარჩუნება - პროგრამების შეფასება და განხილვა დისტანციურ რეჟიმშიც დაუშვა.

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ გამოსავალი ყველა მიმართულებით მოინახა - ხელისუფლების შტოების, განათლების სამინისტროს, უმაღლესი საგანმანათლებლო

¹ სინქრონულია სწავლება, როდესაც სტუდენტები და ლექტორები ერთდროულად სხვადასხვა ლოკაციიდან ონლაინ პლატფორმების საშუალებით არიან ჩართულნი; ასინქრონულია სწავლება, როდესაც სტუდენტებს ონლაინ ლექციებში არ მოეთხოვებათ მონაწილეობა და უნივერსიტეტის სწავლების მართვის სისტემის მეშვეობით მათ მიეწოდებათ სასწავლო მასალა; შერეულია - როდესაც გამოიყენება ერთდროულად სინქრონული და ასინქრონული მეთოდის ელემენტები.

დანესებულებების გადანაცვლებები პანდემიის პერიოდთან ადექვატურ, კორონავირუსის გავრცელების პრევენციისა და გამოწვევების დაძლევის სწორად გათვლილ რეგულაციებს მოიცავდა. მაგრამ გამოცდილებამ აჩვენა, რომ, მიუხედავად საყოველთაო ძალისხმევისა, სწავლების დისტანციური ფორმატი მთლიანობაში ვერ უზრუნველყოფს ხარისხიანი განათლების მიღებას, ვერ პასუხობს კონკურენტუნარიანი სპეციალისტის მომზადების თანამედროვე მოთხოვნებს. ასეთ განზოგადებულ შეფასებას სხვა ქვეყნების უმაღლეს საგანმანათლებლო დანესებულებებში ჩატარებული კვლევებიც მოწმობს. ელექტრონული ფორმატით სასაჯლო პროცესის შეფასებისას, ინდოეთის „A“ შეფასების მქონე, რეიტინგული **მიზორამის უნივერსიტეტის** ერთმა ასოცირებულმა პროფესორმა შენიშნა: „აკადემიურ პერსონალსა და სტუდენტებს შორის გრძელვადიან პერიოდში ინტერაქტიური ურთიერთობა აჩენს მრავალ პრობლემას. სწავლების ონლაინ ფორმატის შემთხვევაში, ცალკეული საგნის შინაარსის აბსტრაქტულობიდან გამომდინარე, აუცილებელია ურთიერთობა პირისპირ, აუდიტორიაში. ამასთან, ონლაინ ზემოქმედება უარყოფითად მოქმედებს თვალის და მთლიანად ორგანიზმის ჯანმრთელობაზე“ [9]. ამავე უნივერსიტეტში გამოკითხულ სტუდენტებსა და პროფესორებს მიაჩნიათ, რომ „პანდემიის პირობებში ონლაინ სწავლება იმდენად სარგებელიანია, რომ მისი, როგორც უალტერნატივო ფორმატის გამოყენება, შესაძლებელია მხოლოდ საგანგებო, გარდამავალ პერიოდში“ [9]. კვლევამ აჩვენა, რომ აკადემიური პერსონალი სწავლების პროცესში სხვადასხვა (**Google classroom, Zoom/Cisco WebEx, Google Meet/Skype**) პლატფორმის მეშვეობით სტუდენტებს სასწავლო მასალას აწვდიდა, თუმცა სტუდენტთა 28%-მა გამოხატა დაინტერესება მონოდეზიგნებული პრეზენტაციებით; აკადემიური პერსონალის მხოლოდ 6% იყენებდა სწავლების ვირტუალურ საშუალებად **Youtube-ს და Facebook-ს**, მაშინ როდესაც სტუდენტთა 18%-ი იყო დაინტერესებული სწავლების ამ ონლაინ-პლატფორმებით; აკადემიური პერსონალის 87%-ი სატელეფონო კომუნიკაციით სარგებლობდა და სტუდენტებს ინფორმაციას ინტენსიურად აწვდიდა, თუმცა სტუდენტთა მხოლოდ 23%-ი იყო კმაყოფილი კომუნიკაციის ასეთი ფორმით [9].

სტაბილური და ხარისხიანი განათლების მიღების შემაფერხებელი ფაქტორების გამოვლენის მიზნით აშშ-ის არიზონას შტატის ერთ-ერთ მსხვილ სახელმწიფო უნივერსიტეტში ბაკალავრიატის პროგრამის 1500 სტუდენტი გამოკითხა. აღმოჩნდა, რომ, კორონავირუსით შექმნილი სიტუაციის გამო, მათმა 13%-მა სტატუსი შეიჩერა; 11%-მა სწავლა შეწყვიტა; 12%-მა კი სპეციალობის შეცვლა გადაწყვიტა. გამოკითხულთა დაახლოებით 50% თვლის, რომ სასწავლო დატვირთვის (სასწავლო საათები) შემცირება მოუწევს; სტუდენტთა ერთმა მეოთხედმა ოთხი და მეტი საათით გაზარდა კვირეული სასწავლო დატვირთვის დრო, მეორე მეოთხედმა კი პირიქით, - შეამცირა ხუთი და მეტი საათით. უკიდურესობის მიზეზი პანდემიით შექმნილი მძიმე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობაა. ამასთან, კვლევით

გამოვლინდა, რომ დაბალშემოსავლიანი სტუდენტები, მაღალშემოსავლიან სტუდენტებთან შედარებით, 55%-ზე მეტ შემთხვევაში ახდენენ სწავლის პროცესის გადავადებას, რაც პირდაპირ მიუთითებს განათლების მიღების უშუალო კავშირს ქვეყნების, ოჯახების, სოციალური ჯგუფების, მათ შორის, ცალკეული ინდივიდების სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობასთან [10]. აშშ-ის განათლების საბჭოს მონაცემებით, 2020 წლის შემოდგომის სემესტრში მოსალოდნელია სტუდენტთა საერთო რაოდენობის 15%-იანი შემცირება, ამასთან, უნივერსიტეტების მნიშვნელოვან ნაწილს, როგორც იძულებითი ღონისძიება, ონლაინ-სწავლების პირობებში სწავლის ქირის შემცირება მოუწევს [10].

როგორც მოსალოდნელი იყო, Covid-19-ის ეპიდემიამ უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა სწავლის დამთავრების შემდგომ პერიოდში სტუდენტთა დასაქმების ბაზრის ფორმირებასა და დასაქმებულთა შრომის ანაზღაურებაზე. აშშ-ის არიზონას უნივერსიტეტში ჩატარებული იგივე კვლევით დასტურდება, რომ მიმდინარე პერიოდში დასაქმებული სტუდენტების 37%-ს კვირაში გამომუშავებული საათების რაოდენობა, ხოლო 31%-ს შრომის ანაზღაურება შემცირდა; გამოკითხულთა 40%-მა საშუაო ადგილი, სტაჟირების ან მომავალში დასაქმების პერსპექტივა დაკარგა; 29%-ს მიაჩნია, რომ 35 წლის ასაკში გამოიმუშავებს გაცილებით ნაკლებს, ვიდრე ჩვეულებრივ პირობებში შეძლებდა. ამით ისიც დასტურდება, რომ სტუდენტთა განწყობა მკვეთრად შეიცვალა და მათ გაუჩნდათ განცდა, რომ პანდემიით გამოწვეული შედეგები ხანგრძლივად იმოქმედებს მათი დასაქმების ბაზრის სტრუქტურასა და შემოსავალზე. გამოკითხულთა 61% მიაჩნია, რომ ოჯახის წევრის/წევრების შრომის ანაზღაურების შემცირება, საბოლოო ჯამში, იმოქმედებს მათი განათლების მიღების პერსპექტივაზეც.

ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ფაქტორებთან ერთად, ხარისხიანი განათლების მიღებას სტუდენტის და აკადემიური პერსონალის მოტივაცია განაპირობებს. მოტივაციას კი განწყობა ასაზრდოებს. განწყობა არის სუბიექტის მთლიანი მდგომარეობა და გამოხატავს მის მზაობას გარკვეული ქცევის შესასრულებლად [11]. პანდემიის პირობებში, სტუდენტის, აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის ქცევა და განწყობა, ახალი კორონავირუსით გამოწვეული ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური წნეხის გამო, განსხვავებულია. ამასთან, ყველა შემთხვევაში ნებისმიერ ქცევას, დიმიტრი უზნაძის თეორიის თანახმად, აუცილებლად წინ განწყობის აღმოცენება უსწრებს. განწყობა მოთხოვნილებისა და მისი დამაკმაყოფილებელი სიტუაციის საფუძველზე წარმოიქმნება და განსაზღვრავს ყოველგვარი სახის ფსიქიკური აქტივობის აღძვრასა და მიმდინარეობას.

ონლაინ სწავლების ფორმატის უპირატესობის წარმოსაჩენად **მიზორამის უნივერსიტეტის** ერთ-ერთმა პროფესორმა ისიც კი თქვა, რომ Covid-19-ის პანდემიის პირობებში ისინი უფრო მეტად დაცულები არიან და „სამუშაოს შესრულების პროცესში გრძნობენ ფსიქოლოგიურ წონასწორობას და ჯანმრთელობას“ [9].

ახალი კორონავირუსის Covid-19-ის პანდემიის პი-

რობებში ფსიქოლოგიური წნეხის ზემოქმედების შესასწავლად **ვალაილოლიდას უნივერსიტეტში** (ესპანეთი) ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ 2530 გამოკითხული რესპოდენტიდან უკიდურესად შეშინებულია 21.34%-ი, დეპრესიულ მდგომარეობაშია 34.19%-ი, სტრესულ მდგომარეობაში კი, - 28.14%-ი. გამოკითხულთა 50.43% აღიარებს, რომ Covid-19-ის გავრცელება იხრებოდა საშუალოდან მძიმე ხარისხისკენ. ამასთან, გამოკითხვაში ჩართული სტუდენტების შიშის, დეპრესიული და სტრესული მდგომარეობის ხარისხი სპეციალობების მიხედვით არაერთგვაროვანი იყო - ინჟინერიის და არქიტექტურის ფაკულტეტის სტუდენტებში, ჰუმანიტარულ, სოციალურ და სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტებისაგან განსხვავებით, აღნიშნული მაჩვენებელი შედარებით დაბალი აღმოჩნდა. სტუდენტებთან შედარებით კი უნივერსიტეტის თანამშრომლებს დაბალი სტრესული შეგრძნება დაუფიქსირდათ [12]. სტუდენტების გალიზიანების განმაპირობებელ ფაქტორად Covid-19-ის ეპიდემიით გამოწვეული ფსიქოლოგიური აშლილობა სახელდება. საერთაშორისო კვლევების საფუძველზე მიჩნეულია, რომ, სხვა ფაქტორებთან ერთად, დეპრესია, შიში, ინტერნეტთან წვდომის ცუდი ხარისხი, არაჯანსაღი სასწავლო გარემო ოჯახში წარმოადგენს განათლების მიღების შემაფერხებელ გარემოებებს [13].

სტუდენტების გართულებულ ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას ამძიმებს მათი სოციალური-ეკონომიკური გარემოც. პანდემიის პერიოდში დაწესებული შეზღუდვების შედეგად, საარსებო შემოსავლების შემცირების გამო, სტუდენტების ნაწილი, გადახდის გრაფიკის მიმართ ლიბერალური დამოკიდებულების მიუხედავად, ვერ იხდის სწავლების ღირებულებას და ვერც დისტანციური სწავლებისთვის საჭირო ტექნიკის განახლებას ახერხებს. შექმნილი რთული ვითარების განმუხტვის და სტუდენტთა ფსიქოლოგიური წნეხის მოსახსნელად აუცილებელია უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ადმინისტრაციული და აკადემიური პერსონალის, აგრეთვე ქვეყნების მთავრობების ძალისხმევის გააქტიურება, სპეციალური პროგრამების შემუშავება და მიზნობრივი ჯგუფებისთვის დახმარებების სხვადასხვა პაკეტების მიწოდება.

საქართველოში პანდემიამდეც რეალურად მოქმედებდა სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის სტუდენტთა ხელშემწყობი სამთავრობო პროგრამები, მათ შორის, - ოკუპირებულ ტერიტორიებთან გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებში მცხოვრები სტუდენტების სწავლის ღირებულების სრულად დაფინანსების პროგრამა; 2013 წლიდან - სოციალურად დაუცველი ოჯახების სტუდენტთა მხარდაჭერი პროგრამა. Covid-19-ის ეპიდემიის პირობებში შემუშავდა სამთავრობო პროგრამა, რომელმაც უზრუნველყო აკრედიტებულ პროგრამებში ჩართული სტუდენტების დაფინანსება [14]. მაგრამ ეპიდემიის შედეგად, ბევრად მეტ ოჯახს შეეზღუდა საარსებო შემოსავლები, ვიდრე სოციალური დახმარების სამთავრობო პროგრამებშია ჩართული, სტუდენტთა ნაწილი ვერ იხდის სწავლის ღირებულებას - უსახსრობისა და მძიმე სოციალური პირობების გამო, სტატუსს იჩერებს.

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩატარებულმა კვლევამ (2020 წლის ნოემბრის თვე) გვიჩვენა, რომ ახალი კორონავირუსის Covid-19-ის ეპიდემიის პირობებში სწავლა/სწავლის პროცესის უწყვეტობის შენარჩუნების მიზნით დისტანციურ ონლაინ-სწავლების ფორმატზე გადასვლა იყო ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილება. ზოგადად, გადაწყვეტილების მიღება წარმოადგენს პირად, ოჯახურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ შეგრძნებას [15].

სწავლა/სწავლების დისტანციური ფორმატის პლატფორმებს (**Zoom, Microsoft Team, Messenger, Messenger/Facebook, Ft, ვიბერი**) შორის უფრო მისაღები და მოხერხებული ვარიანტის გამოვლენის მიზნით, გამოკითხული სტუდენტებიდან 99.2%-მა პლატფორმა **Zoom-ს** მიანიჭა უპირატესობა.

კვლევაში სტრუქტურული ინტერვიუს რაოდენობრივი მეთოდის გამოყენებამ გამოკვეთა, რომ ბაკალავრიატის, მაგისტრატურის და დოქტორანტურის 1458 გამოკითხული სტუდენტიდან დისტანციურ ონლაინ სწავლების ფორმატში ჩართულია 83.4%, თუმცა ფაქტობრივად, მეცადინეობებს ესწრება გაცილებით ნაკლები. ამავე კვლევით მყარდება აზრი მასზე, რომ დისტანციურ ონლაინ-სწავლების ფორმატზე მასობრივი გადასვლა დროებით, საგანგებო ვითარებისთვისაა ხელსაყრელი და ხარისხიანი განათლების მისაღებად გრძელვადიან პერიოდში ვერ შეცვლის სწავლების სააუდიტორიო ფორმატს. გამოკითხულ სტუდენტთა მხოლოდ 36.6% უჭერს მხარს ონლაინ-სწავლების დისტანციურ ფორმატს, მაშინ როდესაც სწავლების სააუდიტორიო ფორმატს მხარს უჭერს 42.7%-ი. გამოკითხულთა შორის აღმოჩნდა სტუდენტთა 20.7%-ი, რომლებმაც მხარი დაუჭირეს სწავლების სააუდიტორიო და დისტანციური ფორმატების ერთდროულად გამოყენების მიზანშეწონილობას.

სასწავლო პროგრამის ცალკეული კომპონენტის მიღწევა დისტანციურ ფორმატში ფაქტობრივად შეუძლებელია ან შედეგი მინიმალურზე დაბალი იქნება. ეს პოზიცია გამოკითხვითაც დასტურდება - გამოკითხულ სტუდენტთა 55.2%-ს ვერ წარმოუდგენია ლაბორატორიული მეცადინეობების ჩატარება სწავლების ონლაინ ფორმატით; სანარმოო პრაქტიკის ფორმიდან და შინაარსიდან გამომდინარე, გამოკითხულ სტუდენტთა 50.8% თვლის, რომ საგანმანათლებლო პროგრამის ამ კომპონენტის განხორციელება თითქმის შეუძლებელია, 49.4%-ი კი აღიარებს პრაქტიკული მეცადინეობების კომპონენტის ჩატარების არაეფექტიანობას; შესაბამისად, გამოკითხულთა მხოლოდ 19.9% და 23.1% მიუთითებს ონლაინ-სწავლების ფორმატით სემინარული მეცადინეობების და ლექციების ჩატარების მიზანშეწონილობას.

ჩართული დაკვირვების თვისებრივი და სტრუქტურული გამოკითხვის რაოდენობრივი მეთოდების გამოყენებამ გამოავლინა, რომ დისტანციური ონლაინ-სწავლება მთლიანობაში ვერ უზრუნველყოფს ობიექტური, სამართლიანი შეფასების სისტემის ეფექტიანობას - გამოკითხულ სტუდენტთა 40.8%-ს მიაჩნია, რომ დისტანციური სწავლებისას შეფასება ობიექტური და სამართლიანია; 38.3%-მა უპასუხა - „ნაწილობრივ“;

ცხრილი 1

ბიზნესისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სტუდენტთა
უზრუნველყოფა ინტერნეტ-რესურსით

კურსი	რაოდენობა	ინტერნეტ-რესურსი					
		მიენოდება		ცუდად მიენოდება		არ მიენოდება	
		რაოდენობა	%	რაოდენობა	%	რაოდენობა	%
1	114	93	81.6	9	7.9	12	10.5
2	112	89	79.5	12	10.7	11	9.8
3	84	64	76.2	11	13.1	9	10.7
4	82	58	70.7	14	17.1	10	12.2
სულ	392	304	77.6	46	11.7	42	10.7

ცხრილი 2

ბიზნესისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სტუდენტთა
უზრუნველყოფა კომპიუტერული ტექნიკით

კურსი	რაოდენობა	კომპიუტერული ტექნიკა			
		უზრუნველყოფილია		არაა უზრუნველყოფილი	
		რაოდენობა	%	რაოდენობა	%
1	114	80	70.2	34	29.8
2	112	74	66.1	38	33.9
3	84	44	52.4	40	47.6
4	82	59	71.9	23	28.1
სულ	392	257	65.6	135	34.4

20.9% კი, შეფასების ობიექტურობას და სამართლიანობას ეჭვქვეშ აყენებს.

მაღალია უნდობლობა დისტანციური ფორმატით საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო ნაშრომების დაცვის შეფასების ობიექტურობის და სამართლიანობის მიმართაც - გამოკითხულ სტუდენტთა 50.3%-ს ამ ფორმატით საკვალიფიკაციო ნაშრომის დაცვის მომხრეა, 49.7% კი - მას არაფეხვითიანად მიიჩნევს.

დისტანციური სწავლება კომპიუტერული ტექნოლოგიებითა და ინტერნეტ-რესურსით სტუდენტთა უზრუნველყოფის გარეშე წარმოდგენილია. ძლიერი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისაგან განსხვავებით, განვითარებადებში, მათ შორის საქართველოში, აღნიშნული ჯერ კიდევ გამოწვევად რჩება. სსუ ჩატარებული კვლევით აღმოჩნდა, რომ გამოკითხულთა 25.5% არ აქვს წვდომა ინტერნეტთან; 53.7%-ს არ გააჩნია აქსესუარები დისტანციური სწავლებისთვის საჭირო ტექნიკისთვის.

Covid - 19 პანდემიით გამოწვეული შედეგების შესწავლის მიზნით, ჩვენ მიერ ჯერ კიდევ პანდემიის საწყის ეტაპზე განხორციელდა ბიზნესისა და სოციალურ მეც-

ნიერებათა ფაკულტეტის სწავლა/სწავლების პროცესში სტუდენტთა ჩართულობაზე დაკვირვება. ჩართული დაკვირვების პირობებში სტრუქტურულიზებული გამოკითხვის რაოდენობრივი მეთოდით მიღებული შედეგების ანალიზმა აჩვენა, რომ (იხ. ცხრილი 1; ცხრილი 2)¹ ბაკალავრიატის პირველი, მეორე, მესამე და მეოთხე კურსის 392 გამოკითხული სტუდენტიდან დაახლოებით 22%-ს ინტერნეტი მიენოდება ხარვეზით (აქედან ცუდად მიენოდება - 11.7%-ს; საერთოდ არ მიენოდება - 10.7%-ს), ან საერთოდ არ აქვს წვდომა ინტერნეტ-რესურსთან; 34.4%-ს კი კომპიუტერული ტექნიკა არ გააჩნია.

დისტანციური ონლაინ-სწავლების პროცესში ჩვენი ჩართულობა გვაფიქრებინებს, რომ რეალური მონაცემები განსხვავებულია კვლევით მიღებული შედეგებისაგან. აღნიშნული აიხსნება იმ გარემოებით, რომ სტუდენტთა გარკვეული რაოდენობა, სხვადასხვა მიზეზებთან ერთად, ერიდება მათი მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გამხელას.

ცხრილის მონაცემებში საუნივერსიტეტო და საფა-

1 კვლევა ჩატარდა 2020 წლის მაისში

კულტეტო მონაცემებს შორის არსებული განსხვავება დაკავშირებულია გამოკითხვაში მონაწილე სტუდენტების, მათი ოჯახების არათანაბარ ეკონომიკურ მდგომარეობასთან, სტუდენტების ფსიქოლოგიურ განწყობასთან, პროფესიის სპეციფიკასთან, დასაქმების კუთხით მიღებული სპეციალობის უპირატესობასთან. ზოგადად, ბიზნესისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის კურსდამთავრებულთა მიმართ დამსაქმებელთა მოთხოვნა გაცილებით მეტია, რაც ხშირ შემთხვევაში განაპირობებს აღნიშნული ფაკულტეტის სტუდენტთა მოტივაციას - არსებული სირთულეების მიუხედავად განსაზღვრულ დროში დაასრულონ სწავლის პროცესი.

დასკვნა

Covid-19-ის ეპიდემიის მძვინვარებამ ფაქტობრივად ერთი წლის განმავლობაში, ადამიანის ჯანმრთელობასთან ერთად, სახელმწიფოების სტაბილურ და მდგრად განვითარებას საფრთხე შეუქმნა. პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური სფეროს ყველა მიმართულება კრიზისულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. ადამიანთა სიცოცხლის გადარჩენის მიზნით ქვეყნების მთავრობების მიერ დაწესებულმა შეზღუდვებმა ყველა სხვა და მთლიანად საგანმანათლებლო სისტემა უდიდესი გამოწვევების წინაშე დააყენა. განვითარებისთვის ყველაზე დიდ პრიორიტეტს - ცოდნის მიღების უალტერნატივო მიზანს განხორციელების შესაძლებლობები შეეზღუდა.

შექმნილ ვითარებაში ტრადიციული, საუნივერსიტეტო-სააუდიტორიო ფორმატი დისტანციური ონლაინ-სწავლების პლატფორმამ დროულად ჩაანაცვლა. უმაღლესმა საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა გააზრებულად შეიმუშავეს და წარმატებით იყენებენ სწავლა/სწავლების სინქრონულ, ასინქრონულ და შერეულ მეთოდებს.

შეიძლება ითქვას, რომ ცივილიზებულმა სამყარომ კრიტიკული მდგომარეობიდან გამოსავალი - განათლების მიღების უწყვეტობის უზრუნველყოფის შესაძლებლობა გამოძებნა. მაგრამ... ქვეყნების პანდემიასთან ბრძოლის თითქმის ერთწლიანი გამოცდილება და განათლების უწყვეტობის შენარჩუნების პროცესში ჩართულობა გვიქმნის საფუძველს დისტანციური სწავლების დამკვიდრებულ ფორმატს კრიტიკულად შევხედოთ - ამ მიმართულებით ჩატარებულ კვლევებსა და საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით შევფასოთ ფაქტობრივი შედეგი. მით უფრო, ეს აუცილებელია ზოგადი დასკვნებისთვის, რომლებიც დაედება საფუძველად განათლების უწყვეტობისა და ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველყოფის ღონისძიებების შემუშავებას.

ზემოწარმოდგენილმა კვლევებმა და პროცესში ჩართულობა დაკვირვებამ დაგვანახა, რომ დისტანციური სწავლა/სწავლების ფორმატის მასობრივად შემოღება ან ძირითად რანგში წარმოდგენა არაა ხარისხიანი განათლების მიღების საუკეთესო საშუალება, არც მისი სრულყოფილი, ეფექტიანი პრაქტიკა. ეს მხოლოდ საგანგებო ან მიზნობრივი ჯგუფებისთვის განსაზღვრული მოცულობით ინფორმაციის მიწოდების სახელდახელო, ინდივიდუალური მოხმარების ალტერნატიული ვარიან-

ტი, რომელიც არაპანდემიურ, არასაგანგებო, არაფორს-მაჟორულ მდგომარეობაშიც უნდა გამოიყენებოდეს, როგორც სწავლების, ინფორმაციის მიღების, კვლევების ჩატარებისთვის მასალის მოპოვების დამატებითი შესაძლებლობა.

ანგარიშგასანევია, რომ კვლევის მიზნებისთვის გამოკითხული სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალის უმეტესი ნაწილი დისტანციური სწავლების ფორმატისა და ხარისხის მიმართ უკმაყოფილებას ღიად გამოხატავს: არანაკლებ მნიშვნელოვანი ნაწილი, რესურსული პრობლემების გამო, ვერც ახერხებს პროცესში ჩართვას - სწავლას წყვეტს, სტატუსს იჩერებს ან სპეციალობის შეცვლაზე ფიქრობს.

საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების კვალდაკვალ სასწავლო პროცესში ციფრული ტექნოლოგიის არგამოყენება ან უკვე წარმოდგენილიც კია. უდავოა, რომ ტრადიციული სწავლების ფორმატშიც სულ უფრო მეტი ციფრული ტექნოლოგია და რესურსი შემოდის. ინტერნეტის ხელმისაწვდომობა და ციფრული რესურსების ინტეგრირება ტრადიციულ სწავლების პროცესში გარდაუვალი, სულ უფრო მიმზიდველი ხდება.

ამასთან, ელექტრონული სწავლება არ არის სრულიად ახალი და არც მხოლოდ პანდემიის პერიოდისთვის გათვლილი ფორმა. ის ადრეც გამოიყენებოდა და მომავალში, შესაძლოა, უფრო პოპულარული, მოთხოვნადი გახდეს, როგორც სწავლების პროცესში მეტი პირის ინდივიდუალურად ჩართვისა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის საფასურის შემცირების წყარო.

დაბეჭდვითი შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ Covid-19-ის ეპიდემიის პირობებში, სწავლა/სწავლების დისტანციურ ფორმატზე გადასვლა იყო სწორი, გონივრული გადაწყვეტილება, რომელმაც, ცხადია, დადებითი შედეგებიც გამოიღო - იხსნა სისტემა განადგურებისგან და მომავალ თაობებს შეუნარჩუნა განვითარების პერსპექტივა.

ცხადად გამოჩნდა ისიც, რომ ციფრული ტექნოლოგიებისა და წიგნიერების განვითარება ერთ-ერთი ძირითადი გამოწვევაა ჩვენი, აგრეთვე ბევრი სუსტი ეკონომიკის ქვეყნისთვის; არ გვაქვს საკმარისი, სათანადო, თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული საგანმანათლებლო რესურსები, ელექტრონული სწავლების ადაპტირებული პლატფორმები; ჯერ კიდევ დიდია საკომუნიკაციო შესაძლებლობების უთანასწორობა ცენტრსა და რეგიონებს შორის; ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური საერთო მდგომარეობა და, აქედან გამომდინარე, მოქალაქეების, მოსახლეობის, ოჯახების საარსებო შემოსავლები არ იძლევა საშუალებას საკმარისი რესურსი გამოინახოს თანამედროვე ტექნიკასა და ტექნოლოგიების შეძენაზე, მათ განახლებაზე, მთლიანად ხარისხიანი განათლების მიღებაზე. მწირი რესურსული უზრუნველყოფა, სამუშაო ადგილების ნაკლებობა, დასაქმების პრობლემები, მკვეთრად პოლარიზებული სოციალური და გახანგრძლივებული პანდემიის გამო შექმნილი მძიმე ფსიქოლოგიური ფონი, ერთობლიობაში ქმნიან აქტიურობის არამოტივირებულ განწყობას, რაც კორელაციურ დამოკიდებულებაშია გა-

ნათლების მიღებასთან, აგრეთვე ხარისხიანი სწავლების უზრუნველყოფასთანაც.

კვლევებითა და განვითარების ხანგრძლივადიანი გამოცდილებით დასტურდება, რომ ადამიანის ჯანმრთელობასთან, ქვეყნების, ოჯახების, სოციალური ჯგუფების, ინდივიდების ეკონომიკური მდგომარეობასთან ერთად, ცოდნას ქმნის განწყობაც. დისტანციური ფორმატით სწავლების პრაქტიკამ ცალსახად გამოკვეთა ხარისხიანი, უწყვეტი, სტაბილური განათლების მიღების უზრუნველყოფის პროცესზე ყველა შემოაღრნიშნული ფაქტორის უარყოფითი ზემოქმედება.

განათლება, განათლებული მოქალაქე და ინტელექტუალური პოტენციალი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების უკიდვარო რესურსია. განათლების ხარისხი მრავალ ფაქტორზე, მათ შორის, ტექნიკური და ტექნოლოგიური შესაძლებლობების ხელმისაწვდომობაზე, მაღალი მოტივაციების გაჩენასა და მათ რესურსულ უზრუნველყოფაზე დამოკიდებული. ამასთან, ხარისხიანი განათლების მიღება დანახარჯებთანაცაა დაკავშირებული და მწირი შემოსავლების მქონე მოსახლეობის დიდ ნაწილს, აგრეთვე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს ამის შესაძლებლობა არ გააჩნიათ და სახელმწიფოს მიერ მიზნობრივი ინიციატივების გარეშე პრობლემის გადაწყვეტა ვერ მოხერხდება.

ჩატარებული კვლევა, შეხედულებებისა და მოსაზრებების განზოგადება გვიმყარებს პოზიციას, რომ სწავლა/სწავლება უნდა ხორციელდებოდეს აუდიტორიაში, სასწავლო პროცესისთვის სპეცილიზებულ ერთ სივრცესში, სადაც სტუდენტს და პროფესორს შეუძლიათ ერთმანეთთან ვერბალური ურთიერთობა, სალექციო, სემინარული, პრაქტიკული მასალის საფუძვლიანი განხილვა, წერილობითი ფორმით ან სხვა სახის თვალსაჩინო დემონსტრირება, კითხვა-პასუხის ინდივიდუალური კორექტირება და მყისიერი გადაწყვეტილებების მიღება, რაც ჩვენთან არსებულ ტექნიკურ თუ ტექნოლოგიურ მოცემულობაში ხარისხიანად ვერ კიდევ ვერ ხერხდება.

ხელისუფლებამ, განათლების სისტემამ, უმაღლესმა საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა ყველაფერი უნდა იღონონ, რომ სწავლა/სწავლების პროცესი დაუბრუნდეს აუდიტორიას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოვიდსტატიტიკა; <https://www.worldometers.info/coronavirus/>; უკანასკნელად გადამოწმებულია 15.12.2020.
2. კორონავირუსის შესაძლო გავლენა მსოფლიო ეკონომიკაზე ქვეყნებისა და ეკონომიკის დარგების მიხედვით; საქართველოს პარლამენტის კვლევითი ცენტრი GPRC, 2 აპრილი 2020.
3. Fighting COVID-19; WORLD BANK ECA ECONOMIC UPDATE SPRING 2020. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33476/9781464815645.pdf>.
4. Georgia: Economy | Asian Development Bank (adb.org).

5. INTERNATIONAL MONETARY FUND.

6. (UNDP (2020). COVID-19 pandemic: Humanity needs leadership and solidarity to defeat the coronavirus. Retrieved from <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp>.

7. Tam, G. & El-Azar, D. (March 13, 2020). 3 ways the coronavirus pandemic could reshape education. World Economic Forum: Global agenda. Retrieved from file:///D:/COVID/3%20ways%20the%20coronavirus%20pandemic%20could%20reshape%20education%20World%20Economic%20Forum.html.

8. Dr. Lokanath Mishra , Dr. Tushar Gupta , Dr. Abha Shree Online Teaching-Learning in Higher Education during Lockdown Period of COVID-19 Pandemic, International Journal of Educational Research Open (2020), doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100012>

9. Esteban M.Aucejo; Jacob French; Maria Paola Ugalde Araya; Basit Zafar - The impact of COVID-19 on student experiences and expectations: Evidence from a survey; ELSEVIER-Journal of Public Economics; Volume 191, November 2020, 104271; <https://doi.org/10.1016/j.jpube.2020.104271>.

10. დიმიტრი უზნაძე, განწყობის ფსიქოლოგიის ექსპერიმენტული საფუძვლები; განწყობის თეორიის ძირითადი დებულებები; მეოთხე გამოცემა, რედაქტორი, აკადემიკოსი შოთა ნადირაშვილი; გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“ 2009; გვ. 317.

11. Paula Odriozola-González; Álvaro Planchuelo-Gómez; María Jesús Iruña; Rodrigode Luis-García; Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish university; Psychiatry Research; Volume 290, August 2020, 113108; <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113108>.

12. Nanigopal Kapasia, Pintu Paul, Avijit Roy, Jay Sahac, Ankita Zaveric, Rahul Mallick, Bikash Barmanc, Prabir Dasc, Pradip Chouhanc; Impact of lockdown on learning status of undergraduate and postgraduate students during COVID-19 pandemic in West Bengal, India; Children and Youth Services Review 116 (2020) 105194; journal homepage: www.elsevier.com/locate/childyouth.

13. საქართველოს მთავრობის დადგენილება - უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სოციალური პროგრამის ფარგლებში იმ სტუდენტების სახელმწიფო სახელმწიფო გრანტით დაფინანსების ოდენობისა და პირობების განსაზღვრის შესახებ, რომლებიც ერთიანი ეროვნული გამოცდების შედეგების საფუძველზე სწავლობენ აკრედიტებულ უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამებზე, 2020 წლის 27 აგვისტო; №534.

14. Nana Akhalaia, David Jalagonia, Nino Liparteliani; Teaching Some Issues of Problem Solving and Decision Making in the Social Science; 2012 IV International Conference "Problems of Cybernetics and Informatics" (PCI); 12-14 Sept. 2012; Date Added to IEEE Xplore: 28 March 2013; <https://ieeexplore.ieee.org/document/6486483>.